

УДК 78.07

Н. М. Бовсунівська,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

nata715@ukr.net

ORCID: 0000-0002-6418-7738

**КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЧАСОПISУ СОЮЗУ УКРАЇНОК АМЕРИКИ "НАШЕ ЖИТТЯ"
ПЕРІОДУ 1944–1945 РР.)**

У роботі представлено основний зміст публікацій на тему розвитку культури та мистецького життя американської української спільноти за конкретний період.

Висвітлено динаміку змін тематики обраних публікацій журналу. Обґрунтовано значення використання періодичної преси як важливого історичного джерела для наукових досліджень на прикладі одного видання за визначений проміжок часу.

Ключові слова: діаспора, публікація, історія, культура, мистецтво.

"Буде нам з тобою що згадати..."

Постановка проблеми дослідження. Українська спільнота є однією з найбільших за кордоном. Вїзд (зокрема) за океан відбувся поетапно, і ці хвили є різними за масовістю, причинами та кількістю. В перші роки перебування за океаном українці були частиною народу без держави, тому перші "листки" були практично єдиним джерелом національної самоідентифікації, нішею, в якій акумулювалися кращі зразки українського мистецтва. За деякими даними українська преса Сполучених Штатів веде свій відлік з 1886 р. – виходу першого номера україномовної газети "Америка", згодом – газети "Свобода" (1893 р.), яка й сьогодні залишається одним з наймасовіших видань.

Українська культура завжди була у полі зору митців діаспори, які на чужині створювали значимі праці з історії становлення та розвитку української еміграції за океаном. Вже визнані неперевершеними дослідження В. Авраменка, О. Кошиця, М. Куропася (який був спеціальним помічником президента Джеральда Р. Форда), П. Маценка, А. Мірошника, А. Рудницького, І. Соневицького... Сучасні дослідники також широко висвітлюють історію українського мистецтва зарубіжжя. Серед них: О. Бенч, І. Бермес, О. Бобечко, О. Бойченко, Л. Бурденкова, В. Дутчак, О. Захарчук, А. Калениченко, Г. Карась, Н. Кривда, І. Кліш, І. Кукуруза, О. Мартиненко, Г. Новоженець, О. Ножак, Л. Обух, Н. Синкевич, Б. Щурик... Історію преси діаспори висвітлили М. Боровик, О. І. Бочковський, А. Вовк, М. Марунчак, С. Сірополько.

Педагогічну складову та роль засобів масової інформації в процесі освіти й виховання успішно досліджували Ю. Казакова, І. Курліщук, О. Невмержицька, С. Семчук. Зауважимо, що роботи на педагогічну тематику часописів нашої діаспори практично відсутні, хоча останнім часом стали доступними публікації періодичної преси діаспори різних часів. Зокрема, зацікавлення викликали матеріали Органу Союзу Українок Америки – часопису "Our life" ("Наше життя", далі – "НЖ") за період останніх воєнних років, який сучасні дослідники дещо оминали увагою.

Інтерес становить педагогічний аспект публікацій: яким чином вони впливали на різні вікові групи новоприбулих зі Старого Світу, основні теми та їх змістове наповнення, роль мистецтва та освіти в процесі соціалізації, яким був вплив "НЖ" на життя українського жіноцтва за рубезем загалом.

Мета статті. Висвітлення головних напрямків діяльності, тематичного наповнення публікацій органу Союзу Українок Америки "Наше життя" та визначення педагогічного контексту його змісту протягом останніх років Другої світової війни.

Виклад основного матеріалу. За океаном працювала значна кількість організацій різного спрямування. Серед них досить значимою стала діяльність українських жіночих спільнот. У 1925 році було створено "Національну жіночу організацію", яка незабаром змінила назву на "Союз Українок Америки" (далі – СУА). Друга світова війна дала змогу довести, що організація стала потужною силою, адже саме завдяки українському жіноцтву українські "збігці" в Європі отримали тисячі футів допомоги. Для десятків тисяч знедолених ця допомога була єдиним засобом для існування. СУА поступово розростається й незабаром мав свій орган – часопис "Our Life". Це видання має довгу історію – понад 60 років (з 1944 року) [1]. Зауважимо, що багато років видання друкується згідно з правописом Г. Голоскевича. Тому автор свідомо не бажав переінакшувати текст цитат, уміщених у публікації. А отже, правопис збережено.

Відповідно до року видання змінюється й тематика: в екземплярах за воєнні роки відзначаємо (логічно) переважно військову тематику, матеріали з теми допомоги біженцям, пораненим, військовополоненим. Незважаючи на світову воєнну пожежу, жіноцтво читало в "НЖ" матеріали про облаштування побуту, поради з крою та шиття, рецепти й навіть поради косметолога (ця рубрика

називалася "Біла хати й кухні"). Зауважимо, що в цілком мирній частині видання однаково з'являлося відлуння Другої світової: друкувалися попередження про недостачу продуктів, здоров'я одягу, прохання про пожертви для військових підприємств у матеріальному еквіваленті та запрошення на роботу домогосподарок через "брак чоловічих рук"...

Післявоєнні випуски часопису практично до початку сімдесятих років закликали жертвувати для "збігців з України в Європі" гроші або ж їжу та одяг. Широко відомою стала кампанія США за вільне пересування репатрійованих по світу для вибору місця мешкання, під час якої заокеанське українське жіноцтво зверталось до пані Елеанор Рузвельт та Фіорелло Ла Гуардія (на той час мера Нью-Йорка – *Авт.*). Битву з радянською владою тоді вони виграли [2].

Діаспора Америки (зокрема) мала змогу вільно читати нецензуровані спогади про видатних українців (і це не тільки Леся Українка, Іван Франко, Тарас Шевченко, а й ті, хто вмер за свою Батьківщину в катівнях НКВС, Березі Каргузькій або гестапо). Не забувала редакція часопису про свята: практично кожне число випуску рясніло текстами колядок, щедрівок, пасхальних піснеспівів, віршами до свята Батька. Матері, українських історичних дат. Нерідко вміщувалися тексти патріотичних пісень, віршів. Перед кожним святом часопис уміщував приватні привітання від українців своїм землякам у світі. Зважаючи на те, що США оголтувалися після Великої депресії і Другої світової війни, американці рахували кожен долар. Проте тратилися на невеличкі, але досить дорогі моральні "приємності" й тим підтримували "НЖ".

Безперечно, культурне життя українства за океаном було багатим: концерти, імпрези, виставки, широка мережа українських гуртків – усе це слугувало духовному розвитку діаспори. Власне, її голос завжди було чути навіть за "залізною завісою". США поступово розростався, а його діяльність ширилася Сполученими Штатами. Постійною рубрикою журналу була "При громадській роботі", де коротко робили звіт про діяльність відділів США. І з часом ці кореспондентські пункти стали писати про відзначення пам'ятних дат. Ці свята незмінно супроводжувалися концертом. Судячи зі змісту часопису, можемо констатувати: його програма залишалася сталою десятиліття: виступ хору, соло-співаків або інструменталістів, танці, декламація а також дискусії після читання реферату. Номери могли чергуватися, але мистецьке "наповнення" було саме таким. Цікаво, що в одному з номерів передплатниця "НЖ" зауважує, що складається враження, що в наших відділах тільки те й роблять, що святкують... Лист було надруковано, що є важливим свідченням демократії суспільства, у якому кожен має право бути правим. Зазначено й те, що тематика рефератів часто викликала жваві дискусії. Автори писали їх, спираючись на власний досвід ("Про моє життя у Старому Краї і зараз"), або ж опрацьовували певну кількість літератури з вибраної тематики. Учасники тих подій писали, що найбільший ажіотаж викликали мемуарні оповіді та політична тематика. Висвітлення мистецьких подій слугує нам ще й у допомозі виявлення нових імен у світі мистецтва та місця їх "дислокації" (на концертах працювали місцеві митці, бо запрошення гастролерів, навіть мало знаних, коштувало б великих грошей). Так ми дізнаємося, що в Детройті успішно працювали Жіноча капела під управлінням Стефанії Андрусевич, співак п. Д. Атаманець, який керував і хором ім. Котляревського; у Філадельфії мала успіх співачка п. Анна Матковська, хор Степана Марусевича, хор п. Онушканича. У Балтиморі популярними були хор під проводом п. Івана Бойка, співачка п. Марія Полин'як, хореограф п. Альберт Стислий, а в Род-Айленді о. Петро Білон створив жіночий хор у місті Вонсакед, хор під орудою п. Мирона Соکیلського співав у Рочестері (Нью-Йорк)... Видання часто пише про піаністку з Джерсі-Сіті Ольгу Дмитрів, яка супроводжувала грою виступи як всесвітньо відомих виконавців, так і аматорські концерти. У подальшому пані Дмитрів напише статтю про проблеми українських артистів в Америці, яка викличе широке обговорення серед публіки всіх рівнів і національностей [3: 5]. У березні 1944 року відбулася виставка Олександра Архипенка (п'ятдесятя – як написано в часописі за відповідне число). Відзначено, що творчість нашого митця має більший вплив на розвиток світового мистецтва, ніж "тішиться популярністю в звичайних глядачів" [4: 1]. Пікантно, але далі автор статті з подивом відзначає, що серед сотень професійних гостей і відвідувачів заходу "У книзі гостей <...> є декілька заблуканих наших прізвищ: одного чи двох священиків, кількох вояків та жінок з молодого покоління" [4: 2]. У кожному номері видання автори подають звіти про участь українських танцюристів, різьбярів, вишивальниць у різноманітних виставках в Америці і навіть повоєнній Європі. І всі констатують велику цікавість і захоплення, викликане тими "експозиціями". Автори репортажів незмінно зауважують, що українське мистецтво "ніяк не схоже на російське" [5: 8]. "Не схоже воно і на польське, як того намагаються подати наші заокеанські друзі-поляки. Проте ми так часто нарікаємо і дуже болить нас як Росіяни або Поляки присвоюють собі наше мистецтво, танки чи музику. Але, попри нарікання, нічогосінько не робимо в тій справі" [6: 3].

Видавнича справа в Сполучених Штатах також вражала своєю інтенсивністю. Зокрема, пані Теодозія Борецька зробила переклад англійською твори з української літературної спадщини ("Захар Беркут", вірші Лесі Українки, тощо) і видала власним коштом. Англійськомовні "Ключі до мови" та "Щоб вас любили

люди" переклав і видав О. Івах (указано тільки ініціали – *Авт.*); оплатив видання відбитків поштових листівок, виданих у 1918 р. УНР, М. Кочан (указано тільки ініціали – *Авт.*) [5: 6].

Варто наголосити, що деякі діячі діаспори були не менш відомими, ніж знамениті майстри з СРСР чи інших країн. Шкода, що з об'єктивних причин про цих митців ми дізнаємося лише зараз. Вище мовилося, що в певному сенсі номінально друга хвиля еміграції привнесла потужний академічний струмінь в здебільшого аматорсько-містечковий стан музичного мистецтва діаспори. Новоприбулі майстри розвернули широку гастрольну діяльність: "Після концерту Ольги Лепкової в Таймс Голл в Нью-Йорку американська музична критика підмітила цілий ряд прикмет у голосі артистки та її сценічній появі. Др. Кошиць і А. Рудницький звертають увагу ще й на великий голосовий поступ, який зробила артистка за час свого пробування у Америці працюючи пильно над собою" [7: 1]. Поступ очевидно відчутний. Бо згодом у часописі буде багато статей про співачку, у репертуарі якої знала та рідкісна оперна музика а також народні пісні та твори "українських і чужих композиторів" [9: 1]. Музичне життя Нью-Йорка оживив приїзд Любки Колесси, – світової слави української піаністки, а в опері Детройта мала ангажемент молода українська співачка Ірина Бойко [8: 1]. Ушановано на сторінках видання й визначного українського скрипала Романа Придаткевича, який виконав "Пісню про Америку" В. Барвінського на лемківський мотив, а також інші твори на мотиви народних мелодій. Відзначено, що такі концерти з фольклорною програмою є дуже корисними для духовного розвитку слухачів, оскільки розширюють репертуар музикантів академічної класичної школи [9: 8]. Меморіальний концерт на честь Андрія Шептицького зібрав провідних артистів Канади й Америки: у концертному залі Вебстерхолл виступили прима опери Бостона й солістка оперних театрів Канади, член Союзу Українок Ольга Павлова; успіх мала також поки що молода студентка-скрипалька (згодом прима Карнегі-Холлу – *Авт.*) Донна Гресько; запланований був виступ потужного хору хлопчиків церкви св. Георгія (Нью-Йорк) під керівництвом професора теорії музики і гармонії Теодора Онуфріюка, а також оперного тенора Михайла Голинського. Концерт тривав два дні, його організував і підтримав Орден отців-василіан. Після завершення міроприємства до присутніх звернулися професори п. Богдан Катамай і п. Джордж Баранік. Вони наголосили на ролі Андрія Шептицького в історії України, його жертвності та відданості своєму народу і закликали молоде покоління українців брати приклад з видатного діяча. Зауважимо, що "Наше життя" вміщувало схвальні рецензії про цю подію ще протягом декількох місяців [10; 11].

Констатуємо, що в післявоєнний період українські митці-емігранти опинилися у вирі мистецького життя США. І деякі з них саме на сторінках "НЖ" почали підіймати важливе питання із сфери культури та освіти – проблему інтерференції. Хоча вона здебільшого впливала на мовностилістичну складову, але певне недотримання літературних канонів у музиці, перекручування і вживання "американізмів" у фольклорі серйозно спотворювало його автентичність. Особливо явище інтерференції впливало на молодь: старші покоління були людьми старої школи української ментальності, і часто категорично не сприймали нові умови життя ("НЖ" вмістило лист дами похилого віку, яка констатує свою ізольованість у багатотисячному Балтиморі з певних причин). Більшість з них пояснювала відмову асимілюватися вірою в повернення в Старі Землі. Володимир Цісик (батько відомої на весь світ співачки Квітки Цісик, скрипаль-віртуоз, композитор, педагог) в усіх інтерв'ю зауважував, що в домівці наготові стоїть зібрана валіза, з якою він прибув з України.

Трудність поглиблювалася й тим, що старші люди дотримувалися старих звичаїв і категорично вимагали того від своїх найближчих родичів, які часто були народженими вже в Америці. Наступне покоління вважало себе більш "модерним", а давні традиції сімейної педагогіки віджилими і несучасними. Діти опинилися під перехресним "вогнем" попередніх генерацій: намаганням старших насильно виховувати малих українцями, забуваючи, що ті – громадяни Америки вже ментально. А любе насильницьке насадження культури не сприяє вихованню патріота країни, в якій ніколи не був. Середнє ж післявоєнне покоління усвідомлювало неможливість існування в чужій країні без асиміляції... Часопис "Наше життя" всі ці процеси висвітлював, намагався знайти відповіді шляхом залучення до співпраці педагогів з середовища діаспори, а також спеціалістів з Канади, США, Німеччини та інших країн, в яких мешкала значна кількість українців.

Час показав, що побоювання були цілком обгрунтовані. Але ця тема потребує більш глибокого дослідження.

Підсумовуючи короткий огляд змісту одного з провідних часописів США, можемо зробити висновок, що преса була важливим засобом суспільно-політичного життя українців. Зміст публікацій мав помітний вплив на справу збереження національної ідентичності, яка була і є невід'ємною складовою частиною української національної культури, важливим фактором збереження і розвитку окремих її жанрів, заборонених на етнічних теренах у часи тоталітарного режиму.

Журнал поступово набував значення засобу виховання, соціалізації, "акумулятора культури" для різних вікових груп емігрантів. Подеколи часопис перебирав на себе педагогічні функції у процесі патріотичного, сімейного виховання, соціального психолога, брав на себе роль впливового організатора змістовного дозвілля.

Українство шанобливо ставилося до традицій земель, які їх прихистили. Однак на новому мешканні наш народ не забував плекати свою культуру. З часом ментальність новоприбулих місця починає переплітатися з традиціями місцевого населення.

Є відомий вислів, що свою Батьківщину треба любити не до глибини свого серця, а до глибини свого гаманця. Історія наших співвітчизників, яких доля винесла хвилями історії на інший берег землі доводить, що свою (хоч і далеку) Батьківщину треба любити і до глибини серця, і до глибини душі, і до глибини гаманця. Тому на останній сторінці часопису редакторки друкували гасло (воно було незмінним практично 40 років): "Боже, помагай і благослови в дальшому розвитку, щоб було для нас усіх дорогим скарбом, та щоб приносило нам пораду й розраду у нашому житті" [2–12].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Історія української імміграції в Америці. Збереження культурної спадщини / За заг. ред. М. Куропася / М. Куропась. – Видання Українського Музею, Нью-Йорк. – 6 / р. – 99 с.
2. Our life : часопис / Орган Союзу Українок Америки. – 1944. – № 6. – Червень. – 8 с.
3. Our life : часопис / Орган Союзу Українок Америки. – 1944. – № 5. – Травень. – 8 с.
4. Our life : часопис / Орган Союзу Українок Америки. – 1944. – № 3. – Березень. – 8 с.
5. Our life : часопис / Орган Союзу Українок Америки. – 1944. – № 7. – Липень. – 8 с.
6. Our life : часопис / Орган Союзу Українок Америки. – 1944. – № 8. – Серпень. – 8 с.
7. Our life : часопис / Орган Союзу Українок Америки. – 1944. – № 2. – Лютий. – 8 с.
8. Our life : часопис / Орган Союзу Українок Америки. – 1945. – № 1. – Січень. – 10 с.
9. Our life : часопис / Орган Союзу Українок Америки. – 1944. – № 4. – Квітень. – 8 с.
10. Our life : часопис / Орган Союзу Українок Америки. – 1944. – № 12. – Грудень. – 8 с.
11. Our life : часопис / Орган Союзу Українок Америки. – 1945. – № 3. – Березень. – 8 с.
12. Our life : часопис / Орган Союзу Українок Америки. – 1945. – № 5. – Травень. – 8 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Istoriiia ukrains'koi immihratsii v Amerytsi. Zberezhennia kul'turnoi spadshchyny [History of Ukrainian Immigration in America. Preservation of Cultural Heritage] / Za zah. red. M. Kuropasia / M. Kuropas'. – Vydannia Ukrains'koho Muzeiu, N'iu-York. – b/r. – 99 s.
2. Our life : chasopys [Our Life : Journal] / Orhan Soiuzu Ukrainok Ameryky [Ukrainian National Women's League of America]. – 1944. – № 6. – Cherven'. – 8 s.
3. Our life : chasopys [Our Life : Journal] / Orhan Soiuzu Ukrainok Ameryky [Ukrainian National Women's League of America]. – 1944. – № 5. – Traven'. – 8 s.
4. Our life : chasopys [Our Life : Journal] / Orhan Soiuzu Ukrainok Ameryky [Ukrainian National Women's League of America]. – 1944. – № 3. – Berezen'. – 8 s.
5. Our life : chasopys [Our Life : Journal] / Orhan Soiuzu Ukrainok Ameryky [Ukrainian National Women's League of America]. – 1944. – № 7. – Lypen'. – 8 s.
6. Our life : chasopys [Our Life : Journal] / Orhan Soiuzu Ukrainok Ameryky [Ukrainian National Women's League of America]. – 1944. – № 8. – Serpen'. – 8 s.
7. Our life : chasopys [Our Life : Journal] / Orhan Soiuzu Ukrainok Ameryky [Ukrainian National Women's League of America]. – 1944. – № 2. – Lyutyu. – 8 s.
8. Our life : chasopys [Our Life : Journal] / Orhan Soiuzu Ukrainok Ameryky [Ukrainian National Women's League of America]. – 1945. – № 1. – Sichen'. – 10 s.
9. Our life : chasopys [Our Life : Journal] / Orhan Soiuzu Ukrainok Ameryky [Ukrainian National Women's League of America]. – 1944. – № 4. – Kviten'. – 8 s.
10. Our life : chasopys [Our Life : Journal] / Orhan Soiuzu Ukrainok Ameryky [Ukrainian National Women's League of America]. – 1944. – № 12. – Hruden'. – 8 s.
11. Our life : chasopys [Our Life : Journal] / Orhan Soiuzu Ukrainok Ameryky [Ukrainian National Women's League of America]. – 1945. – № 3. – Berezen'. – 8 s.
12. Our life : chasopys [Our Life : Journal] / Orhan Soiuzu Ukrainok Ameryky [Ukrainian National Women's League of America]. – 1945. – № 5. – Traven'. – 8 s.

Бовсунувская Н. Н. Культура украинской диаспоры Соединенных Штатов Америки (за материалами журнала Союза Украинок Америки "Наша жизнь" периода 1944–1945 гг.).

В работе представлено основное содержание публикаций на тему развития культуры, а также музыкальной жизни американского сообщества украинцев за конкретный период.

Освещена динамика изменений тематики выбранных публикаций журнала. Обосновано значение использования периодики как важного исторического источника для научных исследований на примере одного издания за обозначенный промежуток времени.

Ключевые слова: диаспора, публикация, история, культура, искусство.

Bovsunivska N. M. Culture of Ukrainian Diaspora of the United States of America according to Articles from Magazine of Ukrainian National Women's League of America, Inc. "Our Life" 1944-1945).

This article is devoted to the review of publications on the topic of cultural development, which were published on the pages of the magazine of Ukrainian National Women's League of America – one of the most powerful organizations of the Ukrainian Diaspora. This article starts a series of articles about main directions of development of various aspects of life for those who have lived overseas for a long time. The magazine of Ukrainian National Women's League of America "Our Life" had being published during over sixty years, so it is impossible to cover a large period of time at once.

The results will be based on the author's perception of events and the observance of ethics in describing certain events of the past. The article also attempts to recreate the creative life of the Ukrainian Diaspora. The publication notes a priori that, despite certain autonomy, Ukrainian art developed in the mainstream of the genesis of American and world art, and it is its integral part. The article also analyzes creation of some artists who worked fruitfully, and whose creativity became the key to preserving the authenticity of Ukrainian art. The article covers a difficult period, not only for the US, but for the whole world – the last years of the Second World War and the art of that time is viewed as a socio-cultural phenomenon.

Key words: *Diaspora, publication, history, culture, art.*